

Hørings svar NOU 2022:9 – En åpen og opplyst offentlig samtale

Norske Billedkunstnere (NBK) er fagorganisasjonen for profesjonelle billedkunstnere i Norge. NBK har som formål å ivareta billedkunstnernes faglige, ideelle, økonomiske og sosiale rettigheter og interesser. Fordelt på 20 grunnorganisasjoner representerer NBK 3100 kunstnere fra det visuelle feltet. NBK er arrangør av Høstutstillingen, utgir fagbladet Billedkunst og innstiller til statlige og andre stipend- og støtteordninger for billedkunstnere.

Rapport med forslag til gode og reelle tiltak

Vi viser til invitasjon til å komme med hørings svar og utsatt høringsfrist. Rapporten redegjør i et lettfattelig språk, med mange referanser og eksempler, for betydningen av yringsfrihet. Det pekes også på betydningen av visse rammer for yringsfrihet og nye utfordringer for yringsfrihet i vår digitale tidsalder. At kommisjonen i tillegg kommer med flere forslag til gode og reelle tiltak er svært positivt. I hørings svaret vårt, har vi lagt vekt på kapittel 14 – *Yringsfrihet i kunsten*.

Fysisk infrastruktur og rammevilkår – en forutsetning for kunstnerisk frihet

I Yringsfrihetskommisjonens rapport understrekes et behov for å lovfeste kravet om infrastruktur, for å synliggjøre statens ansvar for individers og gruppers faktiske yringsmulighet. Lovfesting av et slikt krav vil sikre statens ansvar i opprettholdelsen av det frie yringsrommet, ikke bare på et lovmessig og ideologisk plan, men også når det gjelder fysisk tilrettelegging av nødvendig rom og gode produksjonsmiljøer.

Alle som ønsker skal kunne arbeide med kunstneriske yringer med bakgrunn i talent og vilje, uavhengig av sosial klasse og økonomisk bakgrunn. Infrastruktur og rimelig rammevilkår bør derfor være et satsingsområde. En velfungerende infrastruktur med universell utforming vil gjøre kunst og kultur tilgjengelig for en større del av befolkningen.

NBK støtter Yringsfrihetskommisjonens forslag om å lovfeste kravet om infrastruktur.

Armlengdes avstand-prinsippet

Kombinasjonen av en sterk offentlig finansiering med en høy grad av kunstnerisk frihet, har gjort Norsk kulturpolitikk til en suksess. Man har klart å lage tildelingssystemer med sterke barrierer

mot politisk innblanding, samt hatt en klar politisk formulering om at det er kunstnerisk kvalitet som skal være utslagsgivende for tildeling av statlig støtte.

NBK støtter kommisjonens forslag om å lovfeste armlengdes avstand-prinsippet.

Vurdering av faglig kvalitet, er det fagfolk som gjør best. Derfor er det avgjørende for legitimiteten til de statlige støtteordningene at de fordeles av kunstnere, og at disse i størst mulig grad oppnevnes demokratisk av fagfeller. Viktigheten av å opprettholde og styrke prinsippet om armlengdes avstand kan ikke understrekes nok for å sikre at samfunnet får den mangfoldige kunsten det behøver.

Ved valg av stipendkomiteene som innstiller til Statens Kunstnerstipend legger NBK stor vekt på habilitet og demokratiske prosesser. Stipendkomiteen består av ti medlemmer med varamedlemmer, der flest mulig faggrupper innen billedkunstfeltet er representert. Kunstnerne som foreslås til vervet behøver ikke å være medlemmer av NBK eller andre fagorganisasjoner.

I henhold til NBKs prinsipprogram skal en tilstrebe en aldersmessig, kjønnsmessig, etnisk, faglig og geografisk bredde ved innstilling til komiteer og utvalg. Stipendkomiteen innstiller tverrfaglig til stipend, og søkerens organisasjonstilhørighet er irrelevant ved behandling av søknadene. Stipendkomiteen velges av NBKs medlemmer for to år av gangen.

NBK erfarer at armlengdes avstand-prinsippet fungerer på nasjonalt plan gjennom fagfelle vurdering ved stipendtildelinger, men støtter at det undersøkes hvordan prinsippet i praksis fungerer i norsk kunst- og kulturliv i de ulike forvaltningsnivåene, kommune, fylke og stat.

Vern for forfulgte kunstnere

På samme måte som journalister og politikere, er kunstnere verden over en utsatt gruppe som risikerer å bli forfulgt for sine ytringer og trenger derfor ekstra vern. Det er viktig å støtte opp om organisasjoner som arbeider med å tilby beskyttelse for forfulgte kunstnere. Organisasjoner som Safemuse og Freemuse har de siste årene vist hvor nødvendige slike ordninger er for å skape arbeidsrom for kunstnere på flukt. Det er behov for videre satsning på nye og allerede eksisterende løsninger, og NBK støtter forslaget om å styrke Fribyordningen.

Kunstfeltets ytringskultur

Kommisjonen fastslår tidlig i rapporten at ytringsfriheten står sterkt i Norge, og viser til at studier ikke gir grunnlag for å fastslå at Norge blir stadig mer polarisert. Men når kunst og ytringsfrihet omtales litt lengre ute i rapporten rettes det kritikk mot kunstnerne og kunstnerorganisasjonene.

Utvalget skriver: Samtidig er det et relevant spørsmål hvordan armlengdene arter seg internt i kunstnermiljøer. Kunstnerorganisasjonene oppnevner medlemmer til flere av komiteene som deler ut penger. Miljøene er ofte små, de som tildeler penger, og de som søker, kjenner hverandre. Dette kan bidra til en svak uenighetskultur og lav takhøyde for kritisk diskusjon innad i kunstmiljøer. Politisk syn eller ideologiske føringer bør ikke være styrende for hvem som skal kunne delta i debatter eller utøve sin kunst.

Som organisasjon kjenner ikke NBK seg igjen i denne beskrivelsen. NBKs erfaring er at våre 3100 medlemmer utgjør en svært mangfoldig gruppe kunstnere med ulik tilnærming til sitt virke, og med svært ulike vurderinger av kunstnerisk kvalitet. Dette resulterer i interessante og noen ganger følelsesladde diskusjoner, hvor man som i samfunnet ellers kan finne ytterliggående enkeltstemmer.

Kommisjonens analyse ser ut til å bygge på en svak forståelse for kunstfeltets hierarkier og maktstrukturer. Rapporten problematiserer ikke den enkelte kunstners ofte ustabile arbeidsforhold. Kunstnerne konkurrerer om knappe offentlige midler, og alene som enkeltkunstner står man i en svak forhandlingsposisjon opp mot fast ansatte programansvarlige ved større institusjoner. Vi mener at en svak forhandlingsposisjon overfor institusjonene kan påvirke ytringsvilje og kunstneriske valg.

Vi ser på kunstnerorganisasjonenes transparente og demokratiske valgordninger med jevnlig utskiftninger i komiteer som en garanti for at bestemte kunstsyn ikke fester seg. NBK mener at kunstnernes fagfellevurdering slik bidrar til å flate ut makthierarkiene på kunstfeltet, og at en utøvelse av autonomt kunstfaglig skjønn er avgjørende for den armlengden som også kommisjonen ønsker.

Debatt og kritikk er viktig for kunstfeltet

NBK har med bekymring registrert at kunstkritikk og debatt om kunst de siste årene har fått mindre spalteplass i norske medier. Kritikk av kunsten våre medlemmer skaper bidrar til viktig synliggjøring av vårt fagfelt i det offentlige rom. NBK støtter kommisjonens anbefalinger om at det føres en bred kunstdebatt, preget av kritikk og meningsmangfold.

Opphavsretten er en del av ytringsfrihetens infrastruktur

NBK ser på nasjonal og internasjonal opphavsrettslovgivning, samt forvaltningen av opphavsrettigheter, som en viktig del av infrastruktur og rammevilkår for visuelle kunstnere. NBK støtter BONO sitt høringssvar som poengterer forbindelsen mellom opphavsretten og ytringsfriheten, og hvor det blant annet står: *En utvidelse av ytringsfriheten på bekostning av eneretten, vil redusere kunstnernes vederlagsinntekter og begrense deres mulighet til å utøve kontroll over de verkene de skaper. Dette vil igjen kunne svekke muligheten og incentivet til å produsere og skape verk som kommer offentligheten til gode.*

Vennlig hilsen

Geir Egil Bergjord
Styreleder Norske Billedkunstnere